

מוסדות
**דרבי
תורה**

בנשיאות מרן הגאון
רבי אשר וייס שליט"א

שיעור מרן הרב שליט"א

קונטרס שבועי

אגדה

כופר נפש לחי'

הלכה

חאם לחקדים שקלים לראש חודש
בספר תורה אחד

פרשת משפטים – שקלים תשפ"א

שנה כ"ג – קובץ י"ח [תשנ"ז]

יד"ל ע"י מכון "מנחת אשר"

כל הזכויות שמורות

עריכה והוצאה לאור ע"י
מכון "מנחת אשר"

להפצת תורתו של
מו"ר הגאון רבי אשר וייס שליט"א

רחוב אהרון אשכולי 109
ירושלים

המען למכתבים:
ת.ד. 23170

Email: minchatasher1@gmail.com

פרשת משפטים - שקלים

האם להקדים שקלים לראש חודש בספר תורה אחד

לשאלת רבים בתקופה זו של מגיפת הקורונה, כאשר רבים מתפללים במניני חצרות, ואין ברשותם אלא ס"ת אחד, ובשבת קודש הבעל"ט שקוראין בשלשה ס"ת, פרשת השבוע, שהיא פרשת משפטים, קריאה דר"ח שהיא בפר' פנחס, וקריאה דפרשת שקלים בפר' כי תשא, ומבואר בשו"ע (סימן תרפ"ה ס"א) שמקדימים קריאה דר"ח לקריאה דשקלים משום שתדיר ושאינו תדיר קודם, ושאלת רבים האם כיון שאין להם אלא ס"ת אחד יש להורות להקדים שקלים לר"ח, משום טרחא דציבורא, לגלול ממשפטים לפנחס ולחזור ולגלול חזרה לפרשת כי תשא.

לענ"ד אין לשנות מן ההלכה וממה שנוהגין כאשר יש ג' ספרי תורה, אלא אף שאין בידם אלא ספר אחד יש להקדים של ר"ח לשקלים, ואבאר.

הנה לכאורה יש להקדים את הקריאה דשקלים עוד מטעם אחר, דהלא אין מעבירין על המצוות, וכאשר גולל מפרשת משפטים פוגע תחלה בפרשת שקלים שהיא בחומש שמות לפני שמגיע לקריאה דר"ח שהיא בחומש במדבר. ויש לעיין אפוא, כיצד יש לנהוג כאשר הא דאין מעבירין על המצוות, סותר הלכה דהתיר ושא"ת תדיר קודם.

ובשאלה זו נחלקו גדולי הדורות.

בשערי אפרים להגרא"ז מרגליות (פ"ח סוף סעיף ע"ה) כתב דאף אם יש לציבור רק ס"ת אחד אין לשנות את הסדר, אבל האדר"ת בספרו עובר אורח (סימן ג') כתב דבכה"ג מקדימים של ר"ח לשל שקלים משום שאין מעבירין על המצוות.

ונחזה אנן. הנה הלכה זו דתדיר קודם לשאינו תדיר שנינו במשנה (הוריות י"ב ע"ב) ובגמ' ילפינן לה מקרא ד"מלבד עולת הבוקר" וכו', ולכאורה הוי דין דאורייתא. ולגבי הא דאין מעבירין על המצוות, כתב רש"י (מגילה ו' ע"ב): "אין מעבירין כו' - משבא לידי אקדים לעשות, דהכי תניא במכילתא ושמרתם את המצות - אם באת מצוה לידך אל תחמיצנה". ואכן בחיי אדם (כלל ס"ח ס"א) וכך גם בנשמת אדם (כלל י"ג אות ב') נקט דהוי דין דאורייתא.

האם להקדים שקלים לראש חודש בספר תורה אחד

אך כבר הארכתי בזה במנחת אשר כללי המצוות (סימן א') והבאתי את דברי הרדב"ז (שו"ת ח"א סימן תקכ"ט) דדרשה זו אינה אלא אסמכתא ודין דרבנן הוא, וכ"כ מוהר"י אלגאזי בספר ארעא דרבנן (כלל א' אות א'), עי"ש.

ונראה לכאורה לפי"ז דיש להקדים את התדיר, ולהקדים את הקריאה דראש חודש אף שהוא מעביר על המצוות.

ולכאורה נחלקו בשאלה זו הרמ"א והט"ז.

דהנה כתב הרמ"א (סימן תרפ"ד ס"ג) לגבי שבת חנוכה שחל בר"ח שקורא של ר"ח לפני קריאה דחנוכה משום דתדיר קודם לשאינו תדיר:

"ואם טעה והתחיל לקרות בשל חנוכה צריך להפסיק לקרות בשל ר"ח".

הרי דעת הרמ"א דאף שצריך להפסיק באמצע קריאה דחנוכה, כן יש לעשות משום דתדיר קודם ור"ח תדיר מחנוכה.

אך הט"ז (שם סק"ד) חולק על הרמ"א וס"ל דכיון שכבר התחיל לקרוא בשל חנוכה אין מעבירין על המצוות, הרי דס"ל דאין להעביר על המצוות אפילו במקום תדיר.

ולכאורה יש ראייה מפורשת מהשו"ע, עד שתמה אני למה הט"ז לא הביא ראייה זו, והנה מפרש בשו"ע (או"ח סימן כ"ה ס"א):

"אחר שלבש טלית מצוייין יניח תפלין, שמעלין בקודש. והמניחין כיס התפילין והטלית לתוך כיס אחת, צריכין לזהר שלא יניחו כיס התפילין למעלה, כדי שלא יפגע בהם תחלה ויצטרך להניחם קודם הטלית כדי שלא יעבור על המצוה. הגה: מיהו אם תפילין מזומנים בידו ואין לו ציצית, אין צריך להמתין על הציצית, אלא מניח תפילין וכשמביאים טלית, מעטפו (דברי עצמו)".

והנה בטעם שטלית לפני תפילין כתב הבית יוסף משום דטלית הוי תדיר שהרי נוהגת אף בשבת ויו"ט, הרי לן דאין מעבירין על המצוות דוחה תדיר.

ויתירא מזו כתב המשנ"ב (שם סק"ד) דמי שרוצה להניח טלית ותפילין, והתפילין שלו מונחים בחדר קדמי והטלית בחדר פנימי, ואינו יכול להגיע לטלית אא"כ יעבור

האם להקדים שקלים לראש חודש בספר תורה אחד

תחלה בחדר שבו מונחים התפילין, יניח תפילין תחלה משום דאין מעבירין על המצוות. הרי לן דמשום אין מעבירין עה"מ דוחים את התדיר.

אך לפי המבואר לעיל, צ"ע בטעמא דמילתא הלא הא דתדיר קודם הוי דאורייתא ומה שא"מ עה"מ אינו אלא מדרבנן.

וצריך לומר דכיון שתדיר קודם אינו אלא מדיני קדימה אין בהלכה זו חומרא יתירא, ונדחית מפני הא דאין מעבירין על המצוות דהוי עבירה. דאסור להעביר על המצוות, ואכתי צ"ע.

ולכאורה נחלקו בשאלה זו השו"ע והט"ז מחד, והרמ"א מאידך. אך לפי"ז יש לתמוה למה הרמ"א לא חלק על דברי השו"ע בסימן כ"ה, אך אין בזה תימה, דבאמת אין השו"ע דן למעשה בשאלה כיצד לנהוג אם הוציא התפילין לפני הטלית, ולא כתב אלא שיש לסדר את הטלית והתפילין בנרתיקן באופן שיוציא הטלית תחילה שאם יוציא תחילה את התפילין יצטרך להניחן לפני הטלית, ופשוט שגם הרמ"א מודה שלכתחלה מצות ציצית קודמת למצות תפילין, ובודאי שיש לסדר הטלית והתפילין בענין שלא יכנס כלל לספק דאין מעבירין עה"מ.

אך עדיין נלעג"ד שיש לגלול את הס"ת מפרשת משפטים לפרשת פנחס ולהקדים את הקריאה דר"ח ולא לחשוש להא אין מעבירין על המצוות.

וזאת לפי מה שדנתי במנחת אשר כללי המצוות (סימן א' אות ג') לדון לגבי מי שהולך בבית כנסת הרחוק מביתו ועובר בדרכו על פני בתי כנסיות רבים למה אין בזה משום אין מעבירין עה"מ, וביארתי דכיון דכל גדר זה יסודו חיבוב מצוה ומניעת בזיונה אין הדבר תלוי אלא בהתייחסות בני האדם, ולא מציענו דין זה אלא כאשר הוא מעביר על המצוה המזומנת בידו כדי לקיים אחרת, כמו מי שיש לפניו שתי תפילין של יד ושל ראש, והוא מדלג על של יד שיש להניחן על זרועו הקרובה אליו כדי להניח של ראש על ראשו, וכן בכהן הנכנס להיכל והוא עובר על פני המזבח מבלי לדשנה והוא פונה לדרום כדי להטיב את נרות המנורה (יומא ל"ג ע"א), שהרי בשני אלה הוא עוסק במצוה ומעביר על מצוה קרובה כדי לעסוק במצוה אחרת הרחוקה. משא"כ המתהלך ברחובה של עיר ועובר על פתחי בתי כנסיות, אינו נראה כלל כמעביר על המצוות דהלא

האם להקדים שקלים לראש חודש בספר תורה אחד

רבים המתהלכים ברחובות עיר כל אחד לדרכו, וכמה אינשי איכא בשוקא אין בזה משום אין מעבירין עה"מ.

וכמו"כ נלענ"ד, שהעובר בחדר שיש בו תפילין ואינו מניחן, אין בזה משום א"מ עה"מ, דהלא חפצים רבים יש בחדר, וכל היום כולו עובר אדם בחדר ואינו מניח תפילין, ושונה הדבר ממי שעומד על מקומו בבית הכנסת והטלית והתפילין מונחים לפניו באופן שכל הצופה מן הצד יודע ומכיר שהוא עומד לקיים מצוות אלה, כמבואר.

וכך נראה גם לגבי הגולל ס"ת, ובדרך גלילתו עובר על פני פרשיות רבות, ואין כל היכר לעיני ההמון שהוא עבר על פני פרשת מצוות השקל, ומשו"כ אין בזה משום א"מ עה"מ. ודו"ק בכ"ז.

והביאור הלכה (ס"ג ד"ה ואם טעה) הכריע במחלוקת הרמ"א והט"ז דאם עדיין לא בירך על הקריאה אף שהוציאו את הס"ת הגלול לחנוכה אין לחוש לא"מ עה"מ, ומקדימין לקרוא את של ר"ח, ונראה ברור אף לפי דבריו דבני"ד אין לחוש אלא יש לגלול עד לקריאה של ר"ח, כמבואר.

ב

טירחא דציבורא

ועתה נדון, האם יש להקדים את הקריאה של שקלים משום טירחא דציבורא.

ותחילה יש לעיין בכל עיקר ענין טירחא דציבורא, האם מה"ת הוא שחיישינן לה או שמא אין זה אלא מדרבנן.

ובשו"ת מכתב לחזקיהו לבעל השדי חמוד (תחילת סימן ט') הביא משלמי ציבור למוהר"י אלגאזי דהוי מה"ת והשד"ח חלק עליו ונקט דלא הוי אלא מדרבנן, עי"ש. והארכתי בזה במק"א, וביארתי שעיקר ענין זה מה"ת משום כבוד הציבור, אבל דין דרבנן הוא, ואכמ"ל.

והנה ביזמא (ע' ע"ב) אמרו שכהן גדול ביום הכיפורים היה קורא חלק מן הקריאות בעל פה כדי שלא להטריח על הציבור בגלילת הס"ת, דאין גוללין ס"ת בציבור. והקשה המגן אברהם (סימן קמ"ד סק"ז) על המבואר בשו"ע (שם ס"ג) דאם אין לציבור אלא

האם להקדים שקלים לראש חודש בספר תורה אחד

ס"ת אחד, בשבת שקוראים בשתי פרשיות שונות, גוללין את הס"ת ואין קוראים בעל פה, ולמה אין חוששין לדברי הגמ' ביומא. וכתב דמסתמא הציבור מוחל על כבודו, משא"כ בכה"ג ביוה"כ שהיה במעמד כל ישראל, וכל ישראל אינו מוחל על כבודו, עיי"ש.

ואי בדידי תלי', נראה דבאמת אין לעבור על שום מצוה ואין לבטל שום הלכה משום טרחה דציבורא, דכבוד התורה וכבוד השכינה עדיף, וכולכם חייבים בכבודי, ושאני כה"ג ביוה"כ דכך תיקנו חכמים מעיקרא, אבל במקום שלא תיקנו אין לבטל שום הלכה משום טרחה דציבורא, ולמיעוט זכרוני לא מצינו בשום מקום בש"ס ופוסקים שדוחים מצוה או עוברים על הלכה ברורה משום טרחה דציבורא.

ומשו"כ נראה דאף ציבור שאין להם אלא ס"ת אחד לא ישנו מן ההלכה הברורה והמסורה שקורין של ר"ח לפני שקלים משום דתדיר קודם, ואין לחשוש לטרחה דציבורא.

ונראה עוד לפי המבואר במגן אברהם הנ"ל דלעולם יש להניח שהציבור מוחל על כבודו, כדי לקיים דברי חכמים ולנהוג ראוי, ועין עוד שם בשו"ת מכתב לחזקיהו, שהביא בזה עוד מקורות, ואף אני הקטן הארכתי בזה. סו"ד בכל הנוגע לקיום ההלכה והמנהג יש להניח שהציבור מוחל על כבודו, ואין לחשוש לטירחא דציבורא.

וראיתי באגרות משה (או"ח ח"ד סימן צ"ט) שתמה על הנוהגים לברך על הלולב בבוקר לפני התפלה, דהלא התפלה תדיר היא ויש להקדימה למצות לולב, וכתב דשמא חוששין לטרחה דציבורא כאשר כולם ימתינו לברך על לולביהם לפני הלל בסוכה, אך תימה לבטל מה שמבואר שתדיר קודם משום טרחה דציבורא, ודבריו הם כמסקנת דברינו.

ובאופן כללי נבין מה שיעור וגבול יש בטרחה דציבורא, ומקור מבוכתי במה דמבואר בבית יוסף (רי"ס קל"ט) דאף דקיי"ל כר' יהודה (מגילה ל"ב ע"א) דאין צריך לגלול את הס"ת בשעה שמברך עליו ולא כשיטת ר' מאיר החושש שמא יחשבו שקורא את הברכה מתוך הכתב, דכו"ע ידעי שאין הברכות כתובות בס"ת, אין זה אלא בברכה ראשונה שלפני הקריאה משום טרחה דציבורא, אבל בברכה אחרונה שלאחר הקריאה שאין בה טרחה דציבורא באמת צריך לגלול, וכ"ה בשו"ע (שם ס"ד).

האם להקדים שקלים לראש חודש בספר תורה אחד

הרי דמשום טרחא דציבורא אין גוללין את הס"ת בשעת הברכה הראשונה, והרי מדובר ברגע כמימרא ממש ובחלקיק של שניה, ואעפ"כ חששו לטרחא דציבורא.

ובהכרח צ"ל דבאמת אין בזה שיעור וגבול. אלא שמטבען והרגלם של בני אדם שיש מהם קצרי רוח שיתרעמו על שמטריחים עליהם אף בזמן מועט ביותר, ובכל ציבור ישנם כאלה.

ועוד יש לעיין שאין גוללין ס"ת בציבור ומשום כך יש להוציא שני ספרי תורה, ואם נבחן ונתבונן בדברים, יתברר לנו שלהעלות שני בני אדם להגבהה וגלילה, ולהגביה ולגלול יקח יותר זמן מאשר לגלול את הס"ת ממקום למקום, ובעיני ראיתי ומצאתי שלגלול ס"ת מלעיני כל ישראל לבראשית ברא לא לוקח אלא כשלש דקות, ובכל שבת שבו מוציאים שנים או שלשה ס"ת אין הגלילה אלא דקה או דקותיים, ולהגביה ולגלול שני ס"ת ידרוש יותר זמן, אך דרכן של בני"א שלא יתרעמו על ההגבהה והגלילה שהורגלו בכך, מושא"כ בגלילת הס"ת ממקום למקום. ובאמת הדבר פלאי.

ומשו"כ תמה אני מה שהביא הגרי"מ טקונינסקי בלוח א"י (מודפס בספר תורת רבי שמואל סלנט ח"א עמוד ק"ו) שהגר"ש סלנט רבה של ירושלים נהג בשבת שקלים לא להוציא אלא ס"ת אחד וגללו ממשפטים לפרשת כי תשא כיון שקרובים הם, ובזמן מועט כ"כ אין טרחא דציבורא, וקדם לו רבינו נתן אדלר כמובא בספר נחל אשכול (ח"ב הל' סדר פרשיות עמוד 66).

ואין זה מנהג העולם, וביאור הדברים נראה כנ"ל דאף בזמן מועט ביותר חששו לטרחא דציבורא.

ג

ונראה עוד טעם שלא לשנות מן ההלכה והמנהג, דהנה כתבו גדולי האחרונים דאם בטעות קראו את של שקלים לפני של ר"ח יש להפטיר בהפטרה דר"ח "השמים כסאי" ולא בהפטרה של שקלים "ויכרות יהושע".

כך כתבו הנודע ביהודה (מהדו"ת או"ח סימן י"א), החיי אדם (כלל קנ"ד סמ"א), שערי אפרים (פ"ח ספ"ב), משנ"ב (תרפ"ה סק"ה) וכף החיים (שם סקי"ד).

האם להקדים שקלים לראש חודש בספר תורה אחד

וכיון שלכתחלה ודאי ראוי לקרוא ההפטרה שתיקנו חכמים יש בזה טעם נוסף לקרוא את פרשת שקלים בסוף.

ואגב יש להעיר דלגבי שבת חנוכה נחלקו בזה האחרונים, אם בטעות הקדימו של ר"ח לחנוכה אם מפטירין בשל ר"ח, והפרמ"ג (תרפ"ז מש"ז סק"ד) כתב דאף אם קרא של ר"ח באחרונה יפטיר ב"רני ושמחי" ההפטרה דחנוכה, ובשערי אפרים (שם סע"ו) בפתחי שערים פקפק בדבריו, אך מ"מ נקט עיקר כדברי הפמ"ג. ולכאורה סתר דבריו מספ"ב לגבי שבת שקלים.

אך באמת ביארו שם דשאני שבת חנוכה דמשום פרסומי ניסא יש להפטיר בהפטרה דחנוכה, עי"ש. ודוק בזה כי קצרתני.

סוף דבר מסקנא דמילתא, אף ציבור שאין לו אלא ס"ת אחד קוראים בו של ר"ח לפני הקריאה של פרשת שקלים.

כופר נפש לה'

כופר נפש לה'

"אמר ריש לקיש גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם
שעתיד המן לשקול שקלים על ישראל, לפיכך הקדים
שקליהן לשקליו והיינו דתנן באחד באדר משמיעין על
השקלים" (מגילה י"ג ע"ב).

גזירת המן ואחשוורוש "להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים מנער
ועד זקן טף ונשים" כה קשה היתה עד שהקב"ה הקדים רפואה למכה,
וממכה עצמה התקין רטיה לרפאותה שקלים כנגד שקלים מה שלא מצינו
בשאר גזירות.

ומהי רפואה זו שהוקדמה למכה, מחצית השקל, שבכחה להפוך קללה
לברכה ומדת הדין למדת הרחמים, הרי המנין סכנה היא לישראל, אך
כאשר הן נמנין על ידי מחצית השקל ברכה שרויה בהן והם מתברכין על
ידה, ולא יהיה בהם נגף בפקד אותם וכך מפורש בזה"ק פרשת כי תשא
אות ב' (ח"ב קפ"ז ע"ב) "ת"ח, הא אוקמוה, לית ברכתא דלעילא שרייא
על מלה דאתמני. ואי תימא, ישראל היך אתמנון. אלא כופרא נטיל
מנייהו, והא אוקמוה, וחושבנא לא הוי עד דאתכניש כל ההוא כופרא,
וסליק לחושבנא. ובקדמיתא מברכין להו לישראל, ולבתר מנין ההוא
כופרא, ולבתר אהדרן ומברכין לון לישראל. אשתכחו ישראל מתברכאן
בקדמיתא ובסופא, ולא סליק בהון מותנא". הרי שע"י מחצית השקל
ישראל מתברכים והסכנה נמנעת ומתבטלת.

וכבר ידוע מה שאמרו בספרי חסידות ש"מחצית" יש באמצעה צ'
הרומזת למדת הצדקה ושתי האותיות הקרובות לה הן אותיות חי ושתי
הרחוקות ממנה, הקיצוניות, הן אותיות מת לרמז שבכח מצוה זו להוסיף
חיים ולהרחיק את המות.

כופר נפש לה'

ובאמת סגולה זו מצינו במצות הצדקה בכלל, הרי כך שנינו בב"ב (י"א ע"א):

"אמרו עליו על בנימין הצדיק שהיה ממונה על קופה של צדקה, פעם אחת באתה אשה לפניו בשנת בצורת ואמרה לו רבי פרנסני, אמר לה העבודה שאין בקופה של צדקה כלום, אמרה לו, רבי אם אין אתה מפרנסני, הרי אשה ושבעת בניה מתים ברעב, עמד ופרנסה משלו, לימים חלה ונטה למות, אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה רבונו של עולם אתה אמרת כל המקיים נפש אחת מישראל כאילו קיים עולם מלא ובנימין הצדיק שהחיה שמונה נפשות מישראל ימות בשנים מועטות הללו, מיד נקרע גזר דינו, ואמרי לה הוסיפו לו כ"ב שנים על שנותיו".

סגולה מופלאה יש בה במצות הצדקה לעורר רחמי שמים ולהרבות חיים, וכך העיד החכם מכל אדם "וצדקה תציל ממות" (משלי י' ב' - י"א ד').

ובשם הגר"א אמרו בזה חשבון נפלא הפלא ופלא, הרי אמרו (בב"ב ט' ע"א) הנותן פרוטה לעני יתברך שש ברכות והמפייסו בדברים יתברך בי"א, בנימין הצדיק שגמל חסד עם שמונה נפשות מישראל התברך לפי זה בשמונים ושמונה ברכות (י"א פעמים שמונה), והנה אמרו (סוטה כ' ע"ב) זכות תולה ג' חדשים, וג' פעמים פ"ח הרי רס"ד חדשים שהן הם כ"ב שנים, והדברים שמחים ומאירים.

סגולה כפולה ומכופלת במצוות מחצית השקל לבטל גזירת אף שנגזרו על כלל ישראל, והצדיק שעומד בתווך העושה צדקה עם הבריות הוא זה שמרחיק את המות ומקרב אותיות החי.

אחים יקרים, חיים אנו בתקופה קשה בכל העולם היהודי ובפרט בארץ ישראל. המגפה משתוללת במלוא עוזה, אין לך יום שאין קללתה מרובה משל חברתה, אלפים נפטרו לב"ע ביניהם גדול ישראל עיני העדה,

כופר נפש לה'

ורבבות נאנקים ביסוריהם, זקוקים אנו ביותר לרחמי שמים. סגולה נפלאה הנחילו לנו חז"ל להרבות בצדקה ובגמילות חסדים, וכל המרחם על הבריות מרחמים עליו מן השמים (שבת קנ"א ע"ב).

"אור פניך עלינו אדון נשא, ושקל אשא בבית נכון ונשא, ובצדק הגה ערך כי תשא, גונננו במגן א-ל רם ונשא" (יוצרות לפרשת שקלים).

נר זיכרון

לעילוי נשמת

הרה"ח משה בן
מוה"ר יוסף דוד ז"ל
נלב"ע כ"ז סיון תשמ"ז

מרת מלכה מחלה בת
הר"ר מרדכי זיסקינד ז"ל
נלב"ע ג' אייר תשס"ו

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י בנו ידידנו עוז
הר"ר דוד הגר הי"ו
לום אנג'לס

